

Last Resort

Last Resort handlar om ryska Tanya som tillsammans med sin 10-åriga son Artiom lämnar Moskva för ett bättre liv i England där en ny fästman väntar. Men väl på flygplatsen i London finns det ingen som vill veta av dem och de blir utlämnade åt sig själva på en flyktingförläggning. En film som ställer frågor om hur flyktingpolitik och medmänsklighet fungerar i ett Europa som både är en fästning och en tillflyktsort.

Rekommenderad från gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN & CLAS ÖSTERHOLM

Handling

Tanya och hennes son Artiom anländer till London med flyg en höstvinterdag. En tulltjänsteman tar in dem för kontroll då det visar sig att de endast har 85 dollar med sig. "Jag väntar på min fästman Mark", säger Tanya oskuldsfullt, "han skulle möta mig här på flygplatsen". De ringer honom men ingen svarar. Då ändrar sig plötsligt Tanya och söker politisk asyl inför utsikten om att annars inte få komma in i landet.

De hämtas av polis och förs till Stonehaven, en slumrande och förfallen badort vid kusten där de inkvarteras i ett nedgången bostadshotell. Det trista hotellet är lite av ett fängelse och de asylsökande tillåts inte lämna området – som är inhägnat med taggtråd och övervakas av vakter och bevakningskameror – under den tid undersökningen varar, vilket brukar ta 12-16 månader enligt den lokala platschefen. Desperationen börjar lysa i Tanyas ögon. Från sin slitna lägenhet har de utsikt över ett stängt nöjesfält där skylten "Dreamland welcomes you" ligger i blickfältet.

I en lokal för spelautomater alldeles invid bostadshotellet arbetar Alfie som alltiällo – vi har tidigare mött honom som utropare i en bingohall. När Tanya ska köpa telefonkort blir hon hänvisad till Alfie. Han får upp ögonen för Tanya och hjälper henne ringa Mark – men utan resultat även denna gång. Tanya beslutar sig för att hon och Artiom ska bege sig till London för att söka upp Mark. Tågstationen är emellertid stängd och de ger sig ut på vägen för att lifta men fångas in av en polispatrull sedan de upp-

täckts i övervakningskamerorna. Efter flyktförsöket tar de kontakt med Alfie som lovar att undersöka möjligheten om de kan smugglas ut ur området.

En dag på kanten kommer en man fram och smickrar Tanya för hennes utseende och frågar om hon är intresserad av att tjäna lätta, snabba pengar och ger henne sitt visitkort. "Du förstår väl att de var hallickar", kommenterar Artiom med oroad min.

För att få ihop lite pengar försöker Tanya sälja små skinn hon haft med sig från Ryssland till en klädbutik, men butiksinnehavaren är inte intresserad. Hon frågar efter arbete på en restaurang: "Jag kan göra allt!", säger hon desperat. "Alla här kan göra allting", får hon till svar av ägaren. Utan arbetstillstånd är det omöjligt att få något jobb. Tanya är en skicklig barnboksillustratör, en kunskap hon inte får någon användning för. Hon har med sig en målning hon gjort som föreställer människor, djur och träd på en stor färgglad båt.

Men Tanya behöver pengar, pengar ger möjlighet till flykt bort från den instängda tillvaron och som en sista utväg söker hon upp mannen som uppvaktade henne på kanten. Det visar sig att han är en porrfilmsproducent och när Tanya får reda på att hon ska strippa framför en webbkamera, avböjer hon erbjudandet. Istället går hon som så många andra väntande flyktingar i området till blodbussen och lämnar blod mot en klen summa pengar.

Alfie försöker fånga Tanyas uppmärksamhet, han ger Artiom presenter och hjälper dem med småärenden. Alfie meddelar också att han fått information om att det kostar hela 300 pund att bli utsmugglad.

Tanya och Artiom försöker fly ytterligare en gång men åker återigen fast. Hon och en stor grupp andra asylsökande som även de försökt fly blir strängt tillrättavise av vakterna på området som talar om att om de gör ett rymningsförsök till, så åker de i fångelse.

Tanya får tillslut tag på Mark via telefon, men han är inte längre intresserad av henne. En bestört Tanya ger så upp planerna på politisk asyl och Mark. Hon vill åka hem. Hon söker upp en myndighetsperson på området och talar om att hon tar tillbaka sin asylansökan. Hon får då reda på att hon i så fall måste skicka in en skriftlig ansökan till Inrikesdepartementet, och behandlingstiden för sådana ärenden är 3-6 månader. Alfie försöker muntra upp henne. Sex månader är ju inte så lång tid, och de har ju tak över huvudet.

Under tiden hamnar Artiom i ett gäng där rökning, småstöder och sprit är en del av bilden.

Tanya går ännu en gång tillbaka till porrfilmproducenten och prövar på en inspelning där hon ligger och smeker sig själv och låtsas njuta – ända till hon börjar gråta i sin förnedring och förtvivlan. Under tiden har Alfie och Artiom, som kommit varandra nära, målat om lägenheten och skaffat en ny soffa. Tillbaka i den nymålade lägenheten söker Alfie trösta Tanya. Han bjuder ut henne på en bingokväll och Tanya dricker en hel del för att få känna sig avspänd. Tanyas och Alfies relation blir allt starkare och börjar successivt likna en kärleksrelation. Men en dag knackar plötsligt porrfilmproducenten på dörren när Alfie är på besök. Alfie blir mycket upprörd och ger sig iväg. Även Artiom försvinner besviken ut och super sig full tillsammans med sina kamrater.

Morgonen därpå hittar Alfie en redlös Artiom på gatan. Alfie är ursinnig och beger sig till porrfilmproducenten och går bär-särkagång med en träpåk. Han återvänder till Tanyas lägenhet och talar om att nu ska de ge sig iväg. I skydd av mörkret smyger de ner till en liten segelbåt på stranden och när högvattnet kommer seglar de tre iväg bort från Stonehaven. Alfie frågar varför hon inte kan stanna med honom. Men Tanya är fast besluten att åka hem och ordna upp sitt liv.

Vid en motorväg ordnar Alfie så att Tanya och Artiom får lift av en lastbil. En ledsen Artiom frågar sin mamma varför de inte kan stanna hos Alfie, men får inget svar. När de skiljs vid motorvägen ger Tanya Alfie målningen med båten som Alfie tidigare sagt att han tyckte om. I slutbilden sitter Tanya och Artiom återigen på tåget ut till flygplatsen.

Livet som flykting

Vid ett tillfälle frågar Alfie om Tanya är flykting. Hon svarar att "Flykting av en slump." Tanya och hennes son Artiom kommer till London från Ryssland med förhoppningar om ett nytt liv. För Tanya är det kärleken, eller kanske snarare drömmen om den stora förlösande kärleken, som fått henne att lämna sitt hemland. Men på grund av tulltjänstemannens misstänksamhet och fästmannens frånvaro söker hon i desperation politisk asyl i England för att på så sätt i alla fall få komma in i landet. Tanya och Artiom är alltså inte flyktingar i den bemärkelsen att de flyr från förtryck i sitt eget hemland. Men "av en slump" hamnar de mitt i den process som är flyktingens "vardag". De får genom filmens berättelse representera och ge ansikte åt den anonyma grupp

människor som vi slentrianmässigt kallar flyktingar och som vi i media kanske hör talas om när det gäller missförhållanden på flyktingförläggningar, upprörande fall av utvisning eller medborgare i mottagarlandet som med civilkurage agerar i något uppmärksammat flyktingärende. Tanyas situation är inte unik för England där filmen utspelar sig, utan belyser en problematik som även finns i Sverige liksom i stora delar av västvärlden.

Tanya och Artiom hamnar i den byråkratiska labyrint som asylsökandet innebär i väntan på ett uppehållstillstånd – vilket enligt filmen normalt tar 12-16 månader. Ett passiviserande moment 22 där de utan arbetstillstånd omöjligt kan få någon inkomstbringande och meningsfull sysselsättning. De är helt i händerna på en byråkratisk process, utlämnade åt osäkerheten i ett främmande land med en främmande kultur, där de inte behärskar språket – med en sliten liten lägenhet och några matkuponer som enda tröst. Konsekvensen blir uppgivenhet vilket i filmen illustreras genom närbilder på flyktingarnas apatiska ansikten. Kontakten med yttervärlden går endast att få genom telefonkiosken på kajen, där man tvingas köa i snålblåsten för att finna en gnutta hopp och förtröstan.

Det tycks alltid finnas skrupelfria människor som tar första bästa tillfälle i akt att utnyttja andras olycka för egen vinning. Så även i Stonehaven. Det är naturligtvis ingen slump att den lismande porrfilmproducenten, som söker upp Tanya på kanten, har sin bas och sitt upptagningsområde i Stonehaven. Bristen på arbete och pengar hos flyktingarna leder till desperation, något han inte är sen att utnyttja. Alternativen tycks begränsa sig till att lämna blod – vilken den slingrande kön till blodbussen skvallrar om – eller som Alfie halvt på skämt, halv på allvar föreslår Tanya; att hon ska sälja en njure.

- Varför kan vissa – och vilka är det? – utan problem resa ut och in i länder där andra förnedras med lång behandling och ett misstänkliggörande? Beror det på pengar, nationalitet, hudfärg? Resonera kring om Tanya hade utsatts för samma behandling om hon exempelvis hade kommit från Sverige.

- Diskutera de omänskligt långa behandlingstiderna av asylärenden som beskrivs i filmen. Dessa är på intet sätt unika för Storbritannien.

- Historiskt har mänskligheten i alla tider flyttat runt i kampen för överlevnad, som nomader eller "fri" arbetskraft med industrialismen. Enligt Schengenavtalet råder passfrihet för att underlätta för en rörlig arbetskraft i Europa. På vilket sätt kan vi förstå visionen om EU och ett enat Europa i detta sammanhang särskilt om vi tänker på alla flyktingar från tredje världen som vill komma in?

Tanya, Artiom och Alfie

På ett plan kan man se filmen som en berättelse om att inte förlora sin mänsklighet, trots att man befinner sig under mycket svåra omständigheter. Alla tre huvudpersonerna visar prov på detta.

Vi vet inte speciellt mycket om Tanya och hennes tidigare liv i Ryssland innan hon beslutade sig för att åka till England. Hon är en ung kvinna och mamma som enligt henne själv inte kan leva utan kärleken, men som ständigt misslyckas med den samma – hon nämner vid ett tillfälle för Alfie att hon har två skilsmässor bakom sig. Hon reser till London för kärlekens skull, och i den kanske något naiva tron på ett nytt och bättre liv med en fäst-

man i en ny miljö. Fästmannen får emellertid kalla fötter och drar sig ur relationen när Tanya tar initiativ och kommer till honom – och återigen känner Tanya att hon misslyckats i livet. I en av filmens avslutande scener försöker Alfie få henne att stanna hos honom. Men hon vill hem till Ryssland och svarar att hon måste sluta drömma. ”Jag har drömt hela mitt liv. Jag måste hem och börja leva.” För Tanya blir resan till England och vistelsen i Stonehaven en omskakande upplevelse, men samtidigt kanske också en utvecklingsresa mot mognad och insikt.

Artiom är en kille i 11-årsåldern som trots sin ålder verkar ha erfarenhet av livet. Han är lite trött på mammans problem med män och har inga högre tankar om den nye fästmannen Mark, men följer ändå om än något ovilligt med henne till England. Han är klarsynt och genomskådar genast porrfilmsproducentens falska inställsamhet. Artiom blir även snabbt kompis med trakten unga småligister. De dricker och utför småstöder, men han överger eller sviker aldrig sin mamma. Endast när han får reda på att hon varit hos porrfilmsbolaget rämnar förtroendet. Bitter och besviken lämnar han sin mamma och super sig redlös tillsammans med sina kamrater. Förtroendet mellan mor och son återfås emellertid snabbt igen.

Artiom får även genast bra kontakt med Alfie, som blir den ställföreträdande pappa han tycks sakna. När Alfie frågar var hans pappa är svarar Artiom kort att han är död, och vill inte prata mer om saken. Om han är död på riktigt eller om han ”bara” övergivit familjen får vi inte veta. När Alfie då säger att även hans pappa är död, väcks någonting i pojken ögon och ju längre filmen lider desto närmare kommer de varandra. Artiom frågar också sin mamma lite försiktigt vid några tillfällen om de inte kan stanna hos Alfie.

Alfie bosatte sig i Stonehaven efter att han avtjänat ett fängelsestraff. Han är en före detta boxare och det antyds att han kanske inte haft en alldeles smärtfri barndom, med en dominerande pappa. Första gången vi presenteras för Alfie går han emellan och avbryter ett bråk mellan grannarna i huset där han bor. Bestämt men vänligt får han den gästande hopen att skingras. Senare förstår vi att han är något av en alltiallo på platsen. Förutom att vara utropare i bingohallen och ha hand om spelautomaterna i spelhallen kränger han även telefonkort och cigaretter till flyktingarna. Alfie får genast upp ögonen för Tanya, men verkar i sin strävan att komma henne nära inte enbart tänka på sig själv. Han fixar en tv och bjuder på indisk take-away. Tillsammans med Artiom skaffar han möbler och målar om den ruffiga lägenheten och gör den mer trivsamt.

Besvikelsen hos honom blir däremot stor när han får reda på att hon besökt porrfilmsproducenten. Han känner sig sviken och när han dagen därpå hittar en redlös Artiom på gatan väller

ilskan över honom och han misshandlar producenten. Därefter flyr de tillsammans från Stonehaven med segelbåten. För hans egen del innebär det också att han antagligen inte kan återvända till Stonehaven, och i filmens slut står han kvar på vägrenen med Tanyas målning i handen – återigen ensam.

- Beskriv de tre huvudpersonerna. På vilket sätt tycker du att de trots allt behåller sin mänsklighet med tanke på den tuffa situation de befinner sig i?
- Vad fick Tanya att flytta till England? Vad lämnade hon bakom sig och vad hade hon för förhoppningar och drömmar om framtiden? Vad skulle ni ha gjort i Tanyas ställe? Vad lär hon sig om sig själv under vistelsen i Stonehaven?
- Vilka möjligheter har Tanya att säga nej till porrfilmsproducenten som vill utnyttja henne? Vad är det i hennes bakgrund som gör att hon kan säga nej där andra tjejer inte kan?
- Alfie hjälper Tanya och Artiom att fly. Innerst inne har han nog en önskan om ett liv tillsammans med dem, men tycks acceptera det faktum att Tanya insett att hon måste hem till Ryssland för att ”börja leva”, som hon uttrycker det. Diskutera Alfies handlande på slutet och vad ni tror kommer att hända med honom.
- Filmen öppnar liksom den slutar med Tanya och Artiom på tåget på flygplatsen i London. Det öppna slutet ger inga antydningar om hur det kommer att gå för de båda. Vad kommer att hända dem?

Platsen och symboliken

Tanya och Artiom hamnar på en flyktingförläggning i Stonehaven, en förfallen badort vid kusten. Och som titeln *Last Resort* antyder, en plats vid världens ände dit inte ens tågen längre går, vilket de får erfara när de försöker ta sig till London. I Stonehaven placeras flyktingar utan dokument i väntan på beslut om asyl. Men här bor även vinddrivna engelsmän, som exempelvis Alfie. ”Blev du hitsänd”, undrar en något förvånad Tanya när Alfie talar om att han bor där. Alfie är en före detta boxare som kom i trubbel och efter ett fängelsestraff bosatte sig i Stonehaven. Och han förklarar att Stonehaven är fullt av sådana som han, människor som har kommit på kant med livet. En sorts avstjälningsplats för de oönskade i samhället.

Det blir både effektfullt och provokativt att som i filmen placera en flyktingförläggning på ett nöjesfält vid havet. Det stängda nöjesfältet skyltar med texten ”Dreamland welcomes you”, och spel- och bingohallarnas lite sjaviga neonskyltar blinkar lockande med falska förhoppningar om en bättre framtid. När de asylsökande i snålblåst och regn tvingas stå i kö till den enda fungerande telefonkiosken på området, ligger havet där och påminner dem om friheten och en annan värld lång bort från tristessen.

Tanya är barnboksillustratör och har med sig en av sina målningar. Den färgglada bilden föreställer ett skepp med människor, djur och träd på havet mitt i mellan storm och solsken – en förmodad allusion på den gammaltestamentliga berättelsen om Noak. Filmens berättelse återknyter till målningen när senare Alfie hjälper dem att fly med hjälp av segelbåten de finner på stranden.

- Vad är Stonehaven för plats? Fundera kring vad filmens titel *Last Resort* associerar till?

Kort om asylsökande i Sverige och Genèvekonventionen

I Sverige är det Migrationsverket som har huvudansvaret för mottagandet av asylsökande. Verket ska erbjuda plats i anläggningar för asylsökande som inte själva kan ordna sitt boende. Verket ska även lämna ekonomisk ersättning och erbjuda organiserad verksamhet. I Sverige ska det fungera så att de asylsökande antingen kan ordna boende på egen hand eller bo på ett av Migrationsverkets mottagningscentra. Mer om detta och en beskrivning av den svenska migrationspolitiken ges i regeringens skrivelser *Migration 2002* och *Regeringens skrivelse 2002/03:28 Migration och asylpolitik*. Se nedan under rubriken Mer information.

Asyl innebär ett uppehållstillstånd som ges till en utlänning därför att hon/han är flykting enligt FN:s konvention från 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, den så kallade Genèvekonventionen. Enligt Genèvekonventionen är en flykting en person som ”i anledning av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politisk åskådning befinner sig utanför sitt hemland och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av hemlandets skydd”.

- Det talas inte sällan om begrepp som harmonisering av invandrarpolitiken. Men vad avses egentligen? Vi bör inte tillåta för många invandrare för det kan skapa spänningar i samhället, inte heller för få så att Sverige stagnerar ekonomiskt. Det är även viktigt att strikt hålla isär ren arbetskraftinvandring och människor som söker asyl på grund av förföljelse i hemlandet. Diskutera.

Mer information

Migrationsverket

Migrationsverket är Sveriges centrala utlänningsmyndighet och ansvarar bland annat för tillstånd eller visum för besök, tillstånd för bosättning i Sverige, asylprocessen från ansökan till uppehållstillstånd mm. www.migrationsverket.se

Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet ansvarar för den svenska migrations- och asylpolitiken. Enligt UD är målet för migrationspolitiken att migration till och från Sverige kan ske i ordnade former, asylrätten i Sverige och i ett internationellt perspektiv värnas, den reglerade invandringen upprätthålls samt harmoniseringen av flykting- och invandringspolitiken i EU ökar.

På UD:s hemsida www.utrikes.regeringen.se kan man bl a ladda ner skrifterna *Regeringens skrivelse 2002/03:28 Migration och asylpolitik* och *Migration 2002* som är en förkortad och omarbetad version av den årlig skrivelse från regeringen till riksdagen som redovisar den svenska migrationspolitiken under det gångna året. Innehåller även en historik och en kort beskrivning om flyktingsituationen i världen under perioden 2001-2002.

UNHCR – FN:s flyktingkommissarie

UNHCR är FN:s organ som i enlighet med den internationella flyktingrätten, ska ge skydd till och bistå flyktingar och andra personer i behov av liknande skydd, samt försöka finna varaktiga lösningar för dessa. www.unhcr.ch

CEIFO

Centrum för invandringsforskning vid Stockholms Universitet. Bedriver forskning kring områden som migration, etnicitet, migrations- och flyktingpolitik. www.ceifo.su.se

Integrationsverket

Integrationsverket har ett övergripande ansvar för att integrationspolitiska mål och synsätt får genomslag på olika samhällsområden. Verket ska aktivt stimulera integrationsprocesserna i samhället. www.integrationsverket.se

Anteckningar

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Produktionsuppgifter

Storbritannien 2000
Manus: Pawel Pawlikowski, Rowan Joffe
Regi: Paul Pawlikowski
Foto: Ryszard Lenczewski
Klippning: David Charap
Musik: Max de Wardener

I rollerna
Tanya – Dina Korzun
Artiom – Artiom Strelnikov
Alfie – Paddy Considine

Tekniska uppgifter
Längd: 77 min
Ljud: Dolby SR
Format: 1:1,85
Censur: från 7 år
Svensk premiär: 7 november 2003

Distribution
Svenska Filminstitutet, box 27 126, 102 52 Stockholm Tel 08-665 11 00, fax 08-661 18 20 www.sfi.se